

HEILTJE DEVOS-KRUL 1920-2012

door Cyriel Triesscheijn

Op een ochtend belde ik Heiltje en vroeg hoe het met haar ging. Ze antwoordde: 'Met mij wel goed, maar weet je wat me nou zo kwaad maakt? Ik zit net m'n BVD dossier te lezen dat ik eindelijk in handen heb gekregen. En dat zij honderden pagina's over mij hebben verzameld is tot daar aan toe. Maar dat ze dan nog de moed hebben mij op te laten draaien voor de kopieerkosten van alles wat zij over mij wilden verzamelen, dat is pas echt laag.' Ik weet zeker dat ze de rekening nooit heeft betaald.

Deze anekdote is tekenend voor het strijdbare en onverzettelijke karakter van Heiltje de Vos; 'een leven lang – en een lang leven strijdend tegen onrecht en onderdrukking', zoals het overlijdensbericht vermeldde nadat zij op 20 juli 2013 op 93-jarige leeftijd in Rotterdam overleed.

Politiek bewustzijn zat er bij Heiltje al vroeg in. Als zeventienjarige wilde ze als vrijwilliger de strijd aangaan tegen de fascistie in de Spaanse Burgeroorlog. Ze werd afgewezen omdat ze te jong was. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Heiltje actief in het Rotterdamse verzet en vervoerde stapels illegale krantjes en soms wapens in de kindervagen. Ze werd gepakt, verhoord en mishandeld. De

oorlog tekende haar leven; ze bleef sedertdien kwaad op iedereen die niet genoeg had gedaan tegen de Nazi's. Ze besloot om nooit haar mond te houden als ze onrecht bespeurde en de barricaden op te gaan als het nodig was. En dat hield ze een lang leven vol. Vaak maakte zij in moeilijke omstandigheden de goede keuzes. Op latere leeftijd werd ze wel eens overvallen door bitterheid over hoe haar als communiste, zeker in de jaren '50, de maat was genomen door mensen die tijdens de oorlog niet bepaald hadden uitgeblonken in verzet tegen de bezetter.

De strijdbaarheid tegen onrecht en onderdrukking weerspiegelt zich in de activiteiten en organisaties waar Heiltje zich in haar leven voor inzette: de naoorlogse protesten tegen de koloniale onderdrukking, de vredesbeweging, het Comité 'dat nooit meer', het actiecomité havenstakingen, het voorzitterschap van de Nederlandse Vrouwenbeweging of van Verdraagzaam Vreewijk dat zich teweer stelde tegen de invloed van racistische bewegingen, het 4 mei-comité Vreewijk en antidiscriminatiebureau RADAR – het is slechts een selectie van alle bewegingen waar zij bij betrokken is geweest.

Al die bezigheden wist ze te combineren met

Heiltje de Vos-Krul na een bevlogen leven, strijdend tegen misstanden. Naar verluidt vond zij foto's van zichzelf vreselijk, maar dit portret kon haar goedkeuring wegdragen.
(foto Anita van Ast)

een activistisch bestaan als gemeenteraadslid, Statenlid en lid van de Rijnmondraad voor de CPN in de periode tussen 1951 tot 1982. Heiltje vergaderde niet alleen over wantoestanden met huisjesmelkers of in kindertehui-

zen, de Afrikaanderwijkrellen of een asielzoekerscentrum. Ze voerde ook actie, zat zelf bij Turkse gezinnen in huis toen daar in 1972 de stenen door de ruiten vlogen en moest in 1996, na een discussie over de vestiging van

het AZC in Vreewijk, onder politiebescherming naar huis worden begeleid. Klare taal was haar handelsmerk: vreemdelingenhaat was vreemdelingenhaat, zo simpel was het. Ze verenigde de kwaliteiten van moreel kompas met die van ombudsman die mensen concreet bijstond.

Toen ik in 1983 begon bij RADAR, het eerste antidiscriminatiebureau in Nederland, was Heiltje lid van het oprichtingsbestuur. In de periode van haar bestuurslidmaatschap leerde ik haar kennen als een markante en eigenzinnige vrouw met een uitgesproken 'niet lul-len maar poetsen'-mentaliteit. Heiltje was niet het type bestuurder-op-afstand. Ze bemoeide zich graag, intensief en veelvuldig met de concrete gang van zaken. Klagers over discriminatie waren ook toen al voor Heiltje geen zielige mensen of zeurpieten, maar zelfbewuste burgers die de moed hadden voor hun rechten op te komen. Ze speelde een actieve rol bij de snelle instelling door RADAR van een meldpunt voor mensen die door discriminatie werden gedupeerd. Heiltje werd intern wel aangeduid als het geweten van RADAR, ook lang nadat zij in 1991 het bestuur had verlaten. Van een geweten kun je ook wel eens last hebben en dat was met Heiltje het geval. Regelmatig belde ze me nog op als ze van mening was dat RADAR iets moest doen of laten. Op de briefjes van het secretariaat met de mededeling of ik Heiltje even terug wilde bellen, stond na een tijdje 'even' ook altijd tussen aanhalingstekens. Sinds 1983 heb ik honderden uren met Heiltje aan de telefoon doorgebracht, ook vaak 's avonds en in weekeinden. Want de strijd werd natuurlijk niet alleen

gestreden binnen kantooruren. Vanuit haar huis aan het Berkendaal in haar geliefde Vreewijk aanschouwde zij het werelddoneel en gaf ze ongezouten commentaar. Ze moet astronomische telefoonrekeningen hebben gehad.

Naast zorg om de wereld had ze ook aandacht voor haar naasten: haar gezin, haar kleinkinderen en haar Henk, haar maatje en raadgever die ze in de laatste fase van haar leven immens miste. Ze was streng voor anderen, maar niet in de laatste plaats voor zichzelf. Illustratief is het verhaal dat ze me ooit vertelde dat ze vroeger helemaal idolaat was van de Amerikaanse zangeres Shirley Bassey. Totdat Bassey de toorn van Heiltje over zich afriep door met een optreden in Zuid-Afrika de culturele boycot tegen het apartheidsregime te doorbreken. Heiltje en Henk hebben daarop hun hele collectie LP's van Shirley Bassey weggegooid. Ik sluit niet uit dat ze daarna zelfs de radio uitzette als een nummer van Bassey werd gedraaid. Alles wat Heiltje deed kwam recht uit het hart. Ze was een begenadigd en charmant spreekster en altijd beschikbaar voor RADAR. Ontwapenend was haar optreden toen ze Ivo Opstelten een speldje moest opprikken in het kader van de campagne 'all different, all equal'. Nadat ze het had opgespeld zei ze *en plein public* tegen Opstelten: 'moet ik u nu ook zoenen?' Waarop de toenmalige burger-vader terug baste: 'als u vindt dat dat erbij hoort, hoort dat er ook bij' en vervolgens door z'n knieën moest om drie klapzoenen te incasseren.

De laatste keer dat ik haar in het openbaar hoorde speechen was bij de presentatie van

het bundeltje 'Fragmenten van bevrijding', dat ik in 2008 in opdracht van Opstelten schreef als eerbetoon aan haar. Ten tijde van de presentatie was ze 87 jaar. Maar ze was de enige spreker die geen tekst op papier had; ze sprak recht uit haar hart en had een van de meest geloofwaardige en gloedvolle verhalen tegen opkomende populisme en vreemdelingenhaat die ik ooit heb gehoord. Aan dit boekje ontleen ik een citaat van Heiltje. Ze had graag het laatste woord, dus dat gun ik haar ook in haar *In Memoriam*: 'Bevrijding is nog steeds geen gewonnen strijd en een schaars goed voor 'de gewone man of vrouw'. En daar kun je maar één ding aan doen: blijven strijden tegen discriminatie en onrecht. Dat werkt voor mij bevrijdend en alleen al die bevrijding gun ik iedereen!'